

Aleksander Cudilo  
Słupsk 76-200  
skr.p.120.

Wpłynęło dnia 24.09.92  
L. dz. 1395

Słupsk, dnia 14.09.1992r

ARCHIWUM WSCHODNIE  
W W A R S Z A W I E.

2/2450

Zwracam się do Was zapytaniem czy dysponujecie dokumentami czy wiarygodnymi informacjami dotyczącymi zamordowanych w dniach 17. i 18.09.1939r, przez bandy nacjonalistów, ewakuowanych z całej połowy Polski, dzieci wraz z opiekunkami, na tereny zabużańskie, jako tereny bezpieczne podczas agresji hitlerowskiej.

Podstępna w skutkach agresja bolszewicka od 17.9.39 przyczyniła się do tragicznej śmierci niewinnych dzieci, mających znajdować się rzekomo na bezpiecznych terenach.

Wiadomości te przekazywali nam, wycofującym się oddziałom Flotylli Rzecznej w Pińsku, miejscowi mieszkańcy wsi i kolonii, z których niektórzy również nie dowierzający bolszewikom udawali się za Bug.

Wyjaśniam, że służyłem we Flotylli i po zatopieniu naszych jednostek pływających /moniterów i kutrów/ jako spieszone oddziały wycofywaliśmy się zbrojnie w potyczkach z oddziałami bolszewickimi i bandami nacjonalistycznymi usiłującymi wziąć nas do niewoli, za Bug.

Sam, tych zbrodni bolszewickich nie widziałem, ale trzeba wierzyć miejscowej ludności sprzyjającej Polakom, którzy ze łzami w oczach i w trwodze opowiadali nam o zbrodni bolszewickiej na niewinnych dzieciach.

Czy znajdują się dziś świadkowie tej tragedii, wątpię.

O wymordowaniu dzieci z opiekunkami nadmienilem<sup>m.in.</sup> w piśmie z dn.20.4.90 skierowanym do Główniej Komisji Badanie Zbrodni - Okręgowej Komisji w Białymstoku /tamtęjszy symbol akt S 2/90/.

Czy posiadacie w tej sprawie jeszcze inne sygnały.

Czy współpracujecie z członkami Straży Mogił Polskich, organizacją założoną kilka lat temu przez historyków i ludzi związanych z Uniwersytetem Wrocławskim, zajmujących się społecznie m.in. dokumentowaniem i inwentaryzowaniem mogił Polaków rozrzuconych na nieludzkiej ziemi.

We Wrocławiu, przy ul. Szewskiej 36 mieści się /a może mieściła się/ Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, które m.in. nosi się z zamiarem wydania serii "Bibliote Zesłańca", w oparciu o nadsyłane wspomnienia zesłańców.

Z poważaniem

P.S. Załączam do ew. wykorzystania kopię relacji otrzymaną w korespondencji z ks. Ryżko z Izbicy kujawskiej.

Aleksander Cudziło  
Słupsk 76-200  
skr.p.120

Wpłynęło dnia 21.09.93  
L.dz. 227

Słupsk, dnia 15.04.1993r

*Hołub Czesław*

Szanowny Panie Redaktorze.

11/2450

*75-110 Starogard  
Gdański  
Słowackiego 14/1*

W dniu 6.bm. po programie w telewizji "Odołańska 10" oglądałem kolejny program TV "Ściśle jawne" opracowany przez Naczelną Redakcję Programów Wojskowych - dotyczący prac Wojskowej Komisji Archiwalnej działającej w Rosji.

M.in. b.ciekawymi nawiązaniem do "wyczynów" NKWD omówiony został pokrótce okres najazdu sowieckiego na Polskę po 17.9.39r i o t.zw. "wyrokach" sądowych na Polakach w tym i na żołnierzach Wojska Polskiego.

Oglądając program TV skojarzyłem sobie z własnymi przeżyciami i ze sprawami b.bolesnymi a mianowicie zamordowaniem /rozstrzelaniem/ starszych towarzyszy broni.

Przedkładam Wam do Waszej dyspozycji i ew.wykorzystania kserokopię listy-wykazu straconych oficerów i podoficerów Flotylli Rzecznej w Pińsku w dniu 26.9.1939r w m.Mokran.

Zestawienie to zostało sporządzone, wg podanego omówienia, przez p.Hołuba Czesława /zam. w Starogardzie Szczecińskim, 73-110, ul. Słowackiego 14/1 /na podstawie danych znajdujących się w Kom. Okręgu Poleskiego Armii Krajowej /???./.

Na tym wykazie naniosłem moje uwagi dotyczące niezgodności w nazwiskach, w imionach i w stopniach.

Być może posiadacie już dokumenty dotyczące tej zbrodni lub że będą Wam udostępnione z wojskowej Komisji Archiwalnej, jak zostało naświetlone w wymienionej na wstępie audycji TV.

Dla ułatwienia "wejścia" w tok spraw zamordowania marynarzy przez oddział Armii Czerwonej, postaram się pokrótce naświetlić jej przebieg.

Do wybuchu wojny w 1939r służyłem nadterminowo we Flotylli Rzecznej w Pińsku /oddział Marynarki Wojennej/, - straceni marynarze też byli z Flotylli, w turbinie zawodowej.

Do 17.9.1939r i po zatopieniu naszych jednostek pływających spieszono oddziały marynarzy w kilku zorganizowanych grupach /byłiśmy rozrzućeni na wodach Polesia/, wycofaliśmy się zbrojnie, tocząc i odpierając ataki poszczególnych oddziałów sowieckich, chcących wziąć nas /poszczególne nasze oddziały/ do niewoli, - na zachód do przejścia przez Bug.

Jedną z takich grup, posuwającą się za naszą grupą, stanowiącą oddział straży tylniej Flotylli, na skutek braku kondycji marszowej i nadmiernego zmęczenia marynarzy oraz braku możliwości wypoczynku, została na postoju w m.Żabno zaskoczona przez zmotoryzowany oddział sowiecki i bez strzału wzięta do niewoli.

/Patrz relacja Jana Kurka zamieszczona na str.str.141-142 książki Jerzego Pertka pt."Marynarze Generała Kleeberga"/.

Z tej grupy sowańci /nie Ukraińcy/ wyciągnęli ok.30 oficerów i po oficerów i odprowadzili do m.Mokran, gdzie po t.zw. "sądzie" szesnaście osób /jak okazało się po wstępnych weryfikacjach/ zostało zamordowanych, w tym dwóch oficerów-saperów,- pozostałą część więtych "do niewoli" przekazano do lasów śmierci w Katyniu, Kozielsku i Starobielsku, gdzie zginęli,- czego nie "doczytał się" p.Hołub w archiwach Kom.Ogręgu Poleskiego AK.- opracowując swoją listę-wkaz.

Nadmieniam, że p.Hołub na mój list z dnia 15.12.1991r nie odpowiedział, w którym m.in. prosiłem o dane dotyczące tego mordu.

Zweryfikowanie nazwisk straconych marynarzy nastąpiło na podstawie świadków aresztowania /wzięcia do niewoli/ przez współwięźniów /współwięźniów/ bosmata Jana Sobiegraja /zmarł w Anglii, i wymienionego wyżej Jana Kurka, też bosmata./ zam. w Wieliczce 32-020. Osiedle Sienkiewicza 21/8 / oraz list otrzymanych z Moskwy a dostarczonych przez gen.Jaruzelskiego.

W 1988r wspólnie z Janem Kurkiem wystąpiłem do ZBOWiD-u z wnioskiem uczczenia pamięci zmarłych tragicznie kolegów.

W wyniku trzyletniej korespondencji, i pism dyplomatycznych, pomiędzy ZBOWiD-em, Generalnym Konsulem PRL w Mińsku i MSZ-Białorusi oraz Radą Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa - Polska otrzymała zgodę na ustawienie pomnika ku czci "poległych" marynarzy - w załączeniu kserokopia otrzymanego z MSZ-Białorusi pisma z dnia <sup>10.4</sup> 30.4.1989 z treści którego można doczytać się niewinności i wybielania się.

Bezpośrednim wykonaniem pomnika w Mokranach podjęła się nasza firma Energopol/pracująca na dawnych terenach wschodnich/, organizacją tej budowy była Rada Ochr.Pam.Walk i Męczeństwa o-raz Fundacja Ochrony Zabytków.

Po ustaleniu daty odsłonięcia pomnika D-two Mar.Woj. w Gdwi zorganizowało wjazd do Mokran oddając do dyspozycji autokar.

Na odsłonięcie i poświęcenie pomnika zostały zaproszone nieliczni członkowie rodzin zamordowanych marynarzy, delegacja Mar.Woj. delegacja Rady OPWiM, delegacja Fundacji O.Z. dziennikarze, TV, jeszcze inne osoby związane z Mar.Woj i ja jako inicjator uczczenia pamięci zamordowanych marynarzy,- Jan Kurek z uwagi na zdrowie nie mógł wziąć udziału. Poświęcenia pomnika dokonał ks.biskup metropolita Pińska, Kazimierz Świątek przy współudziale ks.prałata Karolaka /z Brześcia/ i kap.Mar.Woj. Próchniaka,- w dniu 28.9.1991r.

Na tablicy epitafijnej pomnika zostały umieszczone nazwiska:

kpt.art.Bogusław Rutynski,  
por.mar.Jan May,  
chor.mar.Bolesław Chabałowski,  
" " Ludwik Szefer,  
st.bosm. Bolesław Albo,  
" " Romam Mendyka,

st.bosm. Wacław Schwartz,  
" " Stanisław Sek,  
" " Julian Tomaszewski,  
bosm. Gabriel Deczer,  
" Mieczysław Jarczyński,  
" Władysław Kwiński,  
" Józef Lis  
" Marian Radziejewski /błąd, winno być st.bosman/  
kpt.sap. Tadeusz Jacyna,  
por.sap. Zygmunt Dąbrowski.  
N N

Do dalszego ustalenia należy jeszcze sprawa obecności pośród zamordowanych wówczas, wziętych do niewoli, osoba bosm. Władysława Górskiego, wykazanego na wykazie przez p. Hołuba /poz.5/, a o obecności którego nie wspominają ww świadkowie- współjeńcy.

Córka bosmana Górskiego, p. Torbiarczyk Władysława /zam. w Gdyni 21-389, ul. Świętojańska 86/8 /biorząca udział w ww uroczystości poświęcenia pomnika, jest w pełni przekonana, że jej ojciec został wówczas również z jego kolegami rozstrzelany i dlatego domaga się umieszczenia nazwiska bosm. Górskiego na tablicy epitafijnej, - swoje przekonanie opiera na podstawie listy-wykazu p. Hołuba.

Być może będziecie mogli, dysponując archiwalnymi dokumentami, ustalić wiarygodność listy p. Hołuba.

Przeglądając Listę strat osobowych marynarzy Floty i Flotylli opracowaną przez Jerzego Pertka autora książki "Mała flota wielka duchem", która to lista stanowi aneks tej książki, - pod poz. 36 wymieniony jest bosman Górski /brak imienia/ z Flotylli Pińskiej, zmarły w ZSRR w 1940r, ale p. Torbiarczyk zaprzecza jakoby to był jej ojciec, - nadmieniam, że p. Jan Kurek twierdzi, że w 1939r, przed wybuchem wojny, na Flotylli był tylko jeden bosman Górski Władysław.

Następnego dnia wszyscy ww uczestnicy brali udział w poświęceniu odrestaurowanego cmentarza legionistów 1920r w Brześciu n/B, cmentarza prawie już nie istniejącego, zamienionego na śmietnik.

Korespondując z p. Borowiakiem Mariuszem, zam. w Gnieźnie, dowiedziałem się m.in. że oddał <sup>do rąk</sup> Wam ~~maszynopis~~ książki "Na tropie zbrodni w Mokranach" w 1991r i do tej pory książka nie została wydana.

Dziękuję za odesłane mi zdjęcia i opis wypadku na poligonie, przy liście z dnia 22.2.1993r.

Z wrażliwością szacunku.-



zał.dwa.

Z pośród wziętych do niewoli żołnierzy polskich po przyprowa-  
 żeniu do wsi Mokranzy sowieci wysegregowali oficerów i starszych  
 podoficerów których zaprowadzono do budynku szkolnego gdzie odbył  
 się "sąd" złożony z sowieckich kamanżirów i miejscowych Ukraińców  
 z pośród których zidentyfikowano: Andrej Czagałda, Bazyli Czagałda,  
 i Bazyli Maksymniuk. Wszystkich (28) jeńców zgromadzonych w Szkole  
 skazano na śmierć, następnie zdarto z nich mundury, zdjęto buty,  
 a niektórym zbarano nawer koszule, oaprowadzono kilkaset metrów  
 na brzeg bagnistego rowu i roztrzelano. Jeden ze skazanych usiłował  
 uciec, został zastrzelony przez sowieckiego komanżira z rewolweru.  
 Oto wykaz zidentyfikowanych W/g danych za archiwum Kom. Okręgu  
 Poleskiego Armii Krajowej:

|             |                     |  |   |
|-------------|---------------------|--|---|
|             | ✓ 1. st. bosman     | + Bolesław albo ✓                      |   |
| Stawicki    | ✓ 2. kpt. mar.      | Bolesław Bończyk 5/1                   | Bronisław Bonczak                                     |
|             | ✓ 3. bosman         | + Bolesław Chabałowski ✓               | chor. mar.  |
|             | ✓ 4. bosman         | + Gabriel Deczer ✓                     |   |
|             | ✓ 5. bosman         | Władysław Górski ✓                     | ? ?   |
|             | 6. por. saper.      | + Zygmunt Kazimierz Dobrowolski        | ? ?   |
|             | 7. kpt. art.        | + Tadeusz Jacyna ✓ saper.              | ? ?   |
| Stawicki    | ✓ 8. kpt. art.      | Władysław Jasik ✓                      |   |
|             | ✓ 9. bosman         | + Mieczysław Jarczyński ✓              |   |
| Wojcik      | ✓ 10. kpt. mar.     | Edmund Jołkowski ✓                     |   |
| Stawicki    | ✓ 11. kpt. mar.     | Jan Kirys ✓                            | Wiekus  |
|             | ✓ 12. bosman        | + Natan Kwincicki ✓                    | Władysław Kwincicki                                   |
|             | ✓ 13. bosman        | + Józef Lis ✓                          |   |
| Stawicki    | ✓ 14. por. mar.     | Janusz Marciniowski ✓                  |   |
| Wojcik      | ✓ 15. kpt. mar.     | Narcyz Małuszyński ✓                   |   |
|             | ✓ 16. kpt. mar.     | + Jan Hay ✓                            | pot. mar.   |
|             | ✓ 17. bosman        | + Roman Menćyka ✓                      | st. bosman  |
|             | ✓ 18. bosman        | + Marian Raźziejewski ✓                | st. bosman  |
| nie znamy ? | ✓ 19. bosman        | Roman Raźziejewski                     | ? nigdy nie był w obozie Flot.<br>st. bosman Schwartz |
|             | ✓ 20. bosman        | + Wacław Schwarz ✓                     | st. bosman  |
|             | ✓ 21. bosman        | + Stanisław Sęk ✓                      | st. bosman  |
| Stawicki    | ✓ 22. km. pr. ppor. | Mieczysław Sierakowski                 | Kpt. Sierakowski                                      |
|             | ✓ 23. chor. mar.    | + Ludwik Szefer ✓                      |   |
|             | ✓ 24. kpt. art.     | + Bogusław Rutyński - /lub Ruciński/ ✓ |   |
|             | ✓ 25. bosman        | + Juliusz Tomaszewski ✓                | st. bosman  |
| Stawicki    | ✓ 26. kpt. mar.     | Arkadiusz Kisiel - Zahoryński ✓        | Zahoryński  |
|             | 27 - (28)           | NN NN                                  |   |

+ / figuruje na liście katyńskiej na podstawie zeznań ocalałych  
 z obozu jeńców w Starobielsku.

Wykaz z notatek zestawili Czesław Hołub.

+ zamordowani (rozstrzelani)  
 w Mokranach